

SAĞLIK VE SOSYAL HİZMET ÇALIŞANLARI SENDİKASI

SAĞLIK ÇALIŞANLARI SOSYO-DEMOGRAFİK DURUM BELİRLEME ARAŞTIRMASI

*Farklı
istihdam
modelleri*

*Döner
sermaye
adaletsizliği*

*Arkadaş
çevresi*

*Kitap
Okumak*

Tatil

Aile

Seyahat

Sağlık

Tiyatro

Sinema

Spor

*Aşırı
iş yükü ve
nöbet*

*Görevde
yükselme ve ünvan
değişikliği*

SASAM
ENSTİTÜSÜ

Sağlık-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi
Sağlık-Sen Strategic Research Centre

Sağlık-Sen Adına İmtiyaz Sahibi
Semih DURMUŞ
Genel BaŐkan

Genel Yayın Yönetmeni
Abdülaziz ASLAN

Proje DanıŐmanı
Prof. Dr. Vedat BİLGİN

Analiz ve Rapor
F. Nihan READY

Haziran 2020

Yayın Kurulu
Durali BAKİ
İdris BAYKAN
Mahmut Faruk DOğAN
Őemsettin KARADOğAN
Yusuf DURAL

Semih DURMUŞ
Sağlık-Sen Genel Başkanı

Sendikal mücadele, saha ve masa olmak üzere iki tür zeminde yürütülür. Sahadaki gücünüz, masadaki kazanım ve hareket alanınıza doğrudan etki eder. O nedenle, saha oldukça önemlidir ve buradaki sayısal mevcudiyetiniz ne olursa olsun, bilimsel araştırmalarla nabzını tutmak zorundasınız. Sağlık-Sen'i farklı ve güçlü kılan da bu tür araştırmaları belli periyotlarla yapıp masadaki ağırlığını tahkim etmesidir. Stratejik Araştırmalar Merkezimiz (SASAM), elinizde tutmuş olduğunuz "Sağlık Çalışanları Sosyo-Demografik Durum Belirleme Araştırması" ile bu kapsamda yine çok anlamlı bir çalışmaya imza atmıştır.

SASAM, yüz yüze anket yöntemiyle gerçekleştirdiği bu araştırmasıyla; sağlık çalışanlarının sağlık, sosyal, ekonomik özelliklerinin yaşam ve çalışma koşullarına etkilerini ölçerek memnuniyet derecelerini ortaya koymuştur. Araştırma, baştan sona incelendiğinde fedakar sağlık çalışanlarımızla ilgili çarpıcı sonuçlara ulaşıldığı görülecektir. Sağlık çalışanlarımızın sorunlarının çözümünde, bu araştırmanın rehber olması en büyük temennimdir. Emek veren herkese teşekkür ediyorum.

1. ARAŞTIRMA HAKKINDA

Sağlık-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi tarafından yapılan “Sağlık alıŐanları Sosyo-Demografik Durum Belirleme Araştırması” sağlık çalışanlarının sağlık, sosyal ve ekonomik özelliklerini incelemek; bu değişkenlerin sağlık çalışanlarının yaşam ve çalışma koşullarından memnuniyetlerindeki etkilerini ölçmeyi amaçlamıŐtır.

Saha alıŐmasına 2019 Eylül ayında baŐlanmış, Türkiye İstatistik Bölge Birimleri Sınıflandırılması (IBBS 1) Düzey 1 dikkate alınarak, Türkiye’yi temsilen örnekleme dahil 12 bölgeden, alt bölgelerde dikkate alınarak, 22 ilde, çeŐitli sağlık kurum ve kuruluşlarında rastgele seçilmiş 18 yaŐ ve üstü 1819 kiŐinin katılımı ile gerçekleŐtirilmiŐtir.

2. BULGULAR

2.1. Demografik Bulgular

Ankete cevap verenlerin %58,1’i kadın ve %41,9’u erkektir. Eğitim durumlarını lise ve altı olarak belirtenlerin oranı %12,9, n lisans mezunları %22,9, lisans mezunları %52,3 ve yüksek lisans/doktora mezunlarının oranı ise %11,9 olarak hesaplanmıştır. Medeni durumları, %23 bekar, %72,6 evli ve %4,5 boŐanmıŐtır. YaŐ ortalaması $36,99 \pm 8,49$ olarak hesaplanmıştır. Araştırmaya katılanların %4’ hekim, %34,1’i hemŐire, %8,9’u ebe, %19,1’i sağlık teknikeri/teknisyeni, %10,2’si sağlık memuru, %13,5’i idari memur ve %10,2’si diğer meslek gruplarından oluşmaktadır. %40,8’i devlet hastanelerinde, %10,2’si niversite hastanelerinde, %3,5’i 112 Acil’de, %4,1’i ADSM’lerde, %4,8’i Őehir hastanelerinde ve %18’i diğer kurumlarda çalıŐtıklarını belirtmişlerdir.

Araştırma kapsamında hizmet sınıfları incelendiğinde, %75,8'inin sağlık hizmetleri sınıfında, %15,8'i genel idari hizmetleri sınıfında, %3,5'i teknik hizmetler sınıfında ve %4,9'u yardımcı hizmetleri sınıfında olduklarını belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılanların %56,8'inin nöbet tutmadığı, %18,3'ünün 72 saat ve altı, %14,3'ünün 73-130 saat arası ve %10,1'inin 130 saat ve üzeri nöbet tuttuğu görülmektedir.

2.2. Ekonomik Özelliklere Ait Bulgular

Ankete katılım sağlayan sağlık çalışanlarının %62,4'ünün arabası vardır. Aylık kredi kartı harcamalarının %80'i 1000 TL'nin üzerindedir. %16,5'i kredi kartı takibine alındıklarını belirtmişlerdir.

Son bir yılda %52,7'si bankadan kredi çekmişlerdir. Kredi çekenlerin %23'ünün konut kredisine, %69,1'inin ihtiyaç kredisine ve %7,9'unun araç kredisine başvurdukları görülmektedir. ***Sağlık çalışanlarının en fazla ihtiyaç kredisine yöneldiklerini görmekteyiz.*** İhtiyaç kredisindeki %69,1'lik yüksek oranını sağlık çalışanlarının ekonomik durumlarının bir göstergesi olarak almak mümkündür.

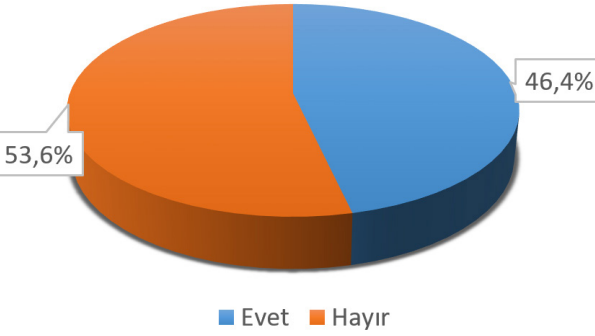
Oturulan evin durumu incelendiğinde, ankete cevap verenlerin yaklaşık yarısının (%48,9) kendi evinde, %34,2'sinin ise kirada oturduğunu görmekteyiz.

Kendini ekonomik olarak orta sınıfa koyanların oranı %62,9 ile en yüksek orandır. Bunun yanı sıra %16,2'si ekonomik durumunu iyi ve aynı oranda kötü olarak belirtmişlerdir.

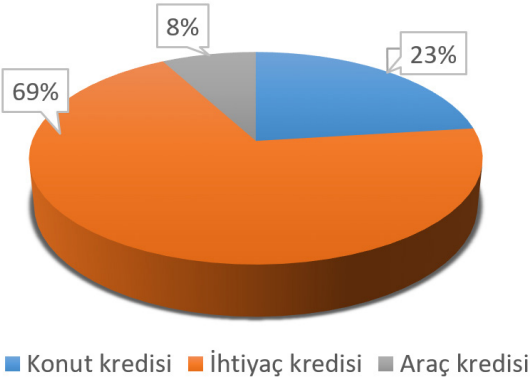
Soru formunda aylık kazancın en büyük kısmının

ne için harcadığı sorulmuş ve tek bir seçenek işaretlenmesi istenmiştir. En yüksek oranda yapılan harcama %29,5 ile ev giderleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunu takip eden en yüksek oranlı iki harcama %24,3 ile banka kredisi ödemesi ve %22,4 ile kredi kartı ödemesidir.

Ekonomik Sıkıntılar Sebebiyle Aile İçinde Sorun Yaşama Durumu

Bankadan Çekilen Kredinin Türü

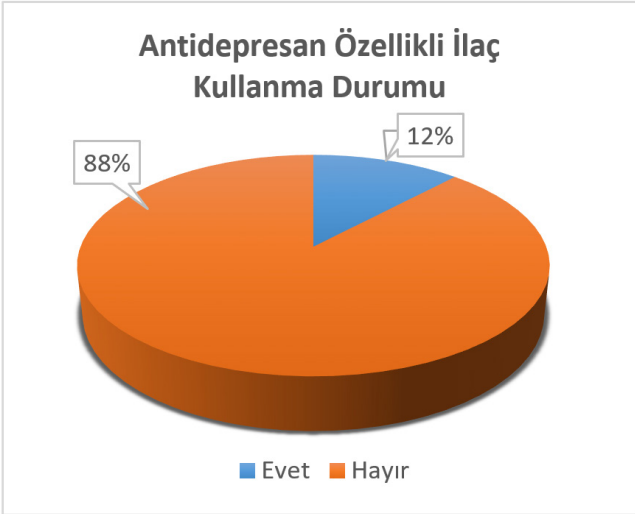

Ekonomik zorlanmalar sebebiyle aile içinde sorun yaşama durumu sağlık çalışanlarının yaklaşık yarısında (%46,4) görülmektedir. *Bu bulguya dayanarak sağlık çalışanlarının ekonomik durumlarının aile yapısında çatlaklara neden olduğunu söylemek yanlış olmaz.*

Bir diğer ekonomik özellik olarak soru formunda birikim yapabilip yapılamadığı sorusuna yer verilmiştir. %79,3'ü gelecekle için birikim yapamadığını belirtmişlerdir.

2.3. Sağlık Özelliklerine Ait Bulgular

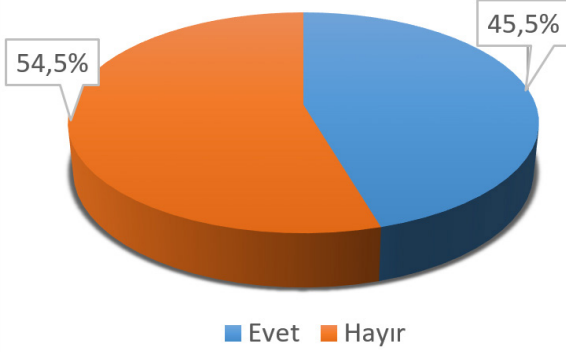
Araştırmaya dahil olan sağlık çalışanlarının %23,6'sı kronik bir hastalıkları olduğunu, %12'si antidepresan kullandığını belirtmiştir. Meslekten dolayı psikolojik sorun yaşama durumları %45,5, düzenli olarak spor yapma durumları ise %13,5'dir.

%50,9'u sağlık durumlarını orta olarak tanımlarken, %8,1'i kötü ve %36,9'u iyi olarak tanımlamaktadır.

Sağlık çalışanlarının sigara kullanma %33,1 olarak

Meslekten Dolayı Psikolojik Sorunlar Yaşama Durumu

bulunmuştur. Sigara içenlerin günlük sigara ortalaması ise $13,70 \pm 8,46$ olarak hesaplanmıştır. Günlük uyku süreleri $6,63 \pm 1,17$ olarak hesaplanmıştır.

2.4. Sosyal Özelliklere Ait Bulgular

Araştırmaya dahil olan sağlık çalışanlarının aktivitelere ayrılan zaman konusunda ne düşündükleri sorulmuştur. Aşağıdaki tablo incelendiğinde, yüksek oranda işine çok fazla ya da yeterince zaman ayırdıklarını belirtilmiştir. Ailesiyle geçirdiği vakti çok az bulanların oranı %53,2, eş/dost/akraba ile geçirilen vakit için çok az seçeneğini işaretleyenlerin oranı ise %59,7'dir. Hobi ve ilgi alanlarına ayrılan süreyi %81,6 oranında çok az ya da hiç olarak tanımlamışlardır. Gönüllülük işleri de benzer şekilde %82,8 oranında çok az ya da hiç olarak tanımlanmıştır. *Sağlık çalışanlarının işlerine yeterince veya çok fazla zaman ayırdıklarını düşündüğü, kalan az vakitlerini ailelerine ya da akraba veya aile dostlarıyla geçirdiğini görüyoruz. Bununla birlikte hobilerine ve gönüllük işlerine ise zaman kalmamaktadır.*

	Çok fazla		Yeterince		Çok az		Hiç		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
İşime	913	%51,0	808	%45,2	56	%3,1	12	%,7	1789	%100,0
Ailemle geçirdiğim vakit	53	%2,9	692	%38,4	958	%53,2	99	%5,5	1802	%100,0
Arkadaş/eş/dost ile geçirdiğim vakit	58	%3,2	496	%27,5	1077	%59,7	174	%9,6	1805	%100,0
Hobi ve ilgi alanlarıma	57	%3,2	276	%15,3	887	%49,2	584	%32,4	1804	%100,0
Gönüllülük işleri	72	%4,0	238	%13,2	608	%33,7	887	%49,1	1805	%100,0

Araştırmaya katılanların sosyal aktivite düzeyleri oldukça düşük bulunmuştur. Sıklıkla yaptıkları aktivitelerin akraba ziyaretlerinde bulunma, arkadaşlarla bir araya gelme ve akşam yemeğini dışarıda yeme olarak ortaya çıkmakta, orta düzeyde yaptıkları aktivite olarak sinemaya gitme ve günü birlik ya da kısa süreli tatillere çıkmayı sayılabilir. Tiyatro ve konsere gitme ise nadiren yapılan aktiviteler arasında yer almaktadır. Son bir yılda en az bir kitap okuyan sağlık çalışanı oranı %65,7'dir.

2.5. Memnuniyet Özelliklerine Ait Bulgular

	Genel olarak hayatınızdan memnun musunuz?		Çalışma koşullarınızdan memnun musunuz?	
	n	%	n	%
Hiç memnun değilim	165	9,1	394	21,8
Memnun değilim	241	13,3	337	18,7
Kısmen memnunuzum	801	44,2	731	40,5
Memnunuzum	546	30,1	320	17,7
Çok memnunuzum	61	3,4	22	1,2
Toplam	1814	100,0	1804	100,0

Katılımcıların memnuniyet düzeyleri, genel olarak hayattan memnuniyet oranı memnunum ve çok memnunumlar birlikte incelendiğinde %33,5'dir. Çalışma koşullarından memnuniyet düzeyi aynı şekilde incelendiğinde bu oran daha da düşmektedir (%18,9). Genel olarak hayatından kısmen memnunum diyenlerin oranı %44,2 ve çalışma koşullarından kısmen memnun olanlar %40,5'dir. Bununla birlikte memnun olmayanların toplamdaki oranları genel hayat memnuniyetinde %22,4, çalışma koşulları memnuniyetinde %40,5'dir.

Araştırmada yer alan sağlık çalışanlarının %60,2'si mesleklerini isteyerek seçtiklerini belirtmelerine rağmen, %70,5'i fırsatım olsa mesleğimi değiştirdim demişlerdir. Çalıştığı kurumu değiştirme isteği ise %63,4 olarak karşımıza çıkmaktadır.

Açık uçlu olarak sorduğumuz, çalışma koşulları ile ilgili şikayet edilen en önemli konu, ağır çalışma koşulları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu başlığın içinde çalışma koşullarını ağırlaştıran etmenler girmektedir. Bunlar, iş yükü, uzun çalışma saatleri ve yeterli personel olmayışıdır. Yeterli personelin olmayışı, mevcut personelin iş yükünü artırmakta ve hatta çalışma sürelerini uzatmaktadır. Personel istihdamıyla ağır çalışma koşullarından kaynaklı memnuniyetsizliğin büyük ölçüde giderilebileceğini basit bir okumayla söyleyebiliriz.

Çalışma koşullarıyla ilgili en yüksek ikinci sorun, çalışanların ekonomik memnuniyetsizlikleri ile ilgili şikayetlerden oluşmaktadır. Araştırmada yer alan sağlık çalışanları aldıkları maaşları düşük bulmakta, döner sermaye ödemelerinin adaletsiz ve yetersiz olduğunu düşünmektedirler.

	Mesleğinizi isteyerek mi seçtiniz?		Fırsatınız olsa mesleğinizi değiştirir miydiniz?		Fırsatınız olsa çalıştığınız kurumu/hastaneyi değiştirir miydiniz?	
	n	%	n	%	n	%
Evet	1075	60,2	1255	70,5	1135	63,4
Hayır	710	39,8	525	29,5	656	36,6
Toplam	1785	100,0	1780	100,0	1791	100,0

Üçüncü sırada adaletsizlik ile ilgili sorunlar gelmektedir. Liyakat ve ehliyet gözetilmeksizin yapılan yönetici atamaları, kimi personelin daha rahat birimlerde, nöbetsiz çalışması gibi kayırmacı yaklaşımların varlığı sağlık çalışanlarının çalışma koşullarından memnuniyetsiz olduklarını belirttikleri bazı maddelerdir.

Bir diğer madde, kurumların fiziki yapısının, ekipmanların yetersiz ve niteliksiz olmasıdır. Hijyen dikkat çeken bir diğer husustur. Hastanelerde nicelik ve nitelik bakımından yeterli olmayan dinlenme odaları karşımıza sıkça çıkan sorunlardan biridir. Nöbet usulü çalışan sağlık çalışanlarının hem fiziksel ve ruhsal sağlıkları açısından ve hem de verdikleri hizmet kalitesi açısından fiziki koşulların düzeltilmesi son derece önemlidir. Mobbing ve şiddet sağlık sektöründe sıklıkla rastlanan ve hatta pek çok sağlık çalışanı tarafından kabul görmüş, normelleştirilmiş eylemler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışma barışı da başlı başına memnuniyetsizlik kaynağı olan önemli bir başlıktır. Çalışma barışını etkileyen birçok faktör vardır. Bunların başında görev tanımları gelmektedir. Görev tanımlarının net olmaması, teori ve pratiğin çelişmesi, görevlerin kurumdan kuruma ve hatta birimden birime değişkenlik göstermesi kafa karışıklığına, çalışma barışının bozulmasına ve en nihayetinde çalışma memnuniyetine yansımaktadır.

Bunların dışında, nöbet yoğunluğu, nöbet ücretleri, servis, kreş gibi imkanların olmaması, yemekhanelerde yaşanan problemler gibi bir dizi soruna değinilmiştir.

3. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma örnekleminizin Türkiye'deki sağlık çalışanlarının temsili açısında güçlü olduğunu demografik özelliklere bakarak rahatlıkla söyleyebiliriz. Demografik özelliklerde öne çıkan bulgular arasında nöbet yoğunluğu gelmektedir. 24 saat kesintisiz hizmet vermek durumunda olan sağlık sektöründe nöbet tutan sağlık çalışanlarının oranının yüksekliği dikkat çekicidir. Nöbetlerin çalışanlara yayılması ve personel istihdamıyla nöbet yükü azaltılabilir. Azaltılan nöbet yükü sağlık çalışanlarının kendilerine ve çevrelerine ayıracakları zamanı artırarak iş ve aile yaşamı uyumuna katkı sağlayacağı gibi, gerek iş tatmini, gerek verilen hizmetin kalitesi anlamında getireceği pozitif yüklerle hizmet verene ve alana katkı sağlayacaktır. Bakmakla yükümlü olunan aile büyüğü oranının yüksek olması da bir diğer çarpıcı sonuçtur. Sağlık çalışanlarının kayda değer bir kısmının işte ve evde hasta ve yaşlı bakımı ya da engelli birey bakımı ile bütünleşik olması yaşam kaliteleri ve standartlarını düşürerek monoton bir yapıya dönüştüğüne işaret etmektedir.

Sağlık çalışanlarının ekonomik durumları orta bandında gezmekle birlikte, banka ile olan ilişkileri dikkat çekicidir. Son bir yılda kredi çekim oranının yüksek olması, dahası kredi çekenlerin yüksek bir bölümünün ihtiyaç kredisine yönelmiş olması sağlık çalışanlarının ekonomik durumunu gözler önüne sermektedir. Kredi kartı ve kredi borcu birlikte olmak üzere en yüksek ilk 3 harcamanın bankalara

yapılıyor olması da bir diğer önemli husustur. Ekonomik özellikler bu şekilde ve aylık bankalara ödenen miktarlar yüksek olunca ekonomik sebepler yüzünden aile içinde sorun yaşama oranının yüksek, birikim yapabilme oranının ise düşük çıkması şaşırtıcı değildir. Ekonomik zorlanmalar sağlık çalışanlarını da vurmakta, bu durum aile bütünlüklerini ve huzurlarını da tehdit eder duruma gelmektedir. Bu noktada sağlık çalışanlarının ekonomik şartlarının düzeltilmesi gerekliliği kaçınılmazdır.

Sağlık çalışanları arasında sigara kullanım oranı geçtiğimiz yıllara oranla artmıştır. Antidepresan özellikli ilaç kullanımları ise Türkiye ortalamasının üzerindedir. Spor yapma oranının nöbetler, uzun mesai saatleri gibi çalışma şartları göz önüne alındığında oldukça düşük kalması kaçınılmazdır.

Sağlık çalışanlarının sosyal anlamda en önemli sorunları aileleriyle yeterince vakit geçiremiyor olmalarıdır. Bu durum sağlık çalışanın iş ve aile hayatı uyumunu oldukça alt seviyelere çekmektedir. Personel istihdamı yoluyla çalışma sürelerinin azaltılması sağlık çalışanlarının kendilerine, ailelerine, çevrelerine ayıracakları zamanı artırarak iş ve aile uyumlarını iyileştirecektir.

Hayat memnuniyeti ve çalışma koşullarından memnuniyetin birbirleriyle pozitif ve güçlü bir şekilde korele oldukları aşikardır. Çapraz karşılaştırmalar başlığı altında bunları etkileyen faktörler ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Burada dikkat çeken nokta, sağlık

çalışanlarının meslek seçimi ve bu seçimlerini devam ettirme isteği noktasında yaşadıkları çöküştür. Hastane ortamında çalışmak her anlamda zor, meşakkatli ve sabır isteyen bir iştir. Bu noktada geçmişten beri sağlık hizmetlerindeki meslekler idealize edilmiştir. Ancak bu durum günden güne değişmektedir. Bunun başlıca iki nedeni vardır. Birincisi mesleki saygınlığın giderek azalması ve ikinci ise bu zor işin maddi karşılığının yeterince güçlü olmamasıdır.

Sağlık çalışanları için gelinen nokta, maddi ve manevi tatminsizlikle birlikte yükselen iş yükü, bozulan aile bütünlüğü, yaşam standardının giderek düşmesiyle birlikte memnuniyetsizliğin artması olmuştur. Tüm bunların birbiriyle bağlantılı olduğu unutulmamalı, tablo daha da kötüleşmeden ivedi bir şekilde sağlık çalışanlarının hem maddi hem manevi kazanımları anlamında çözüm üretilmeli ve uygulanmalıdır. Domino etkisiyle hareket eden bu değişkenlerin düzenlenmesi ve düzeltilmesinin hizmet verenin olduğu kadar hizmet alanın da yaşam kalitesini artıracığı unutulmamalıdır.

SASAM EN

Sağlık-Sen Stratejik Araştır

SASAM, Sağlık ve Sosyal Hizmet Çalışanları Sendikası'nın (Sağlık-Sen) politika ve uygulamalarının akademik altyapısını oluşturmayı amaçlayan, sağlık, sosyal politika ve işgücü politikalarına ilişkin küresel ölçekte ve Türkiye ölçeğinde kanıta dayalı bilgi üreten, kaynağı çalışanların alın teri olan alanında ilk ve tek strateji kuruluşudur.

Sağlık, sosyal ve işgücü politikalarını bilimsel çalışmalar ışığında çağdaş standartlara kavuşturacak akılcı çözümler ve sağlık ve sosyal hizmet çalışanlarının haklarını geliştirmeyi hedefleyen politikalar üretmek, SASAM'ın öncelikli amaçları arasındadır.

SASAM, aynı zamanda kamunun yönetim kapasitesini geliştirmeye teşvik edecek politikalar ortaya koymayı, sağlık ve sosyal politika karar süreçlerinde etkin ve öncü düşünce kuruluşu olmayı ve küresel ölçekte sağlık, sosyal ve işgücü politikalarına katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

ENSTİTÜSÜ

Arastirmalar Merkezi Enstitüsü

SASAM bilimsellik, bağımsızlık, güvenilirlik, tarafsızlık, değerlere bağlılık, paydaşlık ve katılım-cılık ile çözüm odaklılığı kendine ilke edinmiştir.

SASAM'ın çalışma alanları içerisinde “Sağlık Politikaları”, “Sosyal Politika” ve “İşgücü Politikaları ve Sendikal Haklar” yer almaktadır. Ayrıca SASAM çalışma alanlarına din ve medeniyet, kimlik, kültür, etik ve ahlak konularını da dahil ederek düşünce üretmeyi amaçlamaktadır.

SASAM'ın Faaliyet alanları içerisinde; bilim-sel toplantılar (Kongre, Sempozyum, Konferans, Seminer, Çalıştay, Arayış Toplantıları, vs.) gerçek-leştirilmek, saha araştırmaları yapmak, eğitim ve danışmanlık hizmetleri vermek ve süreli/süresiz yayınlar (Kitap, Dergi, Rapor, Makale...vs.) ortaya koymak yer almaktadır.

T: 444 1995 F: 0312 230 83 65

Zübeyde Hanım Mh. Sebze Bahçeleri Cd. No:86 Altındağ/Ankara
(Memur-Sen Binası Kat: 11-12-13)

Sagliksen

www.sagliksen.org.tr